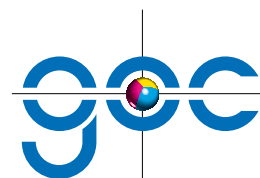

Grafimedia in cijfers

2011

a&ofondsgrafimediabranche

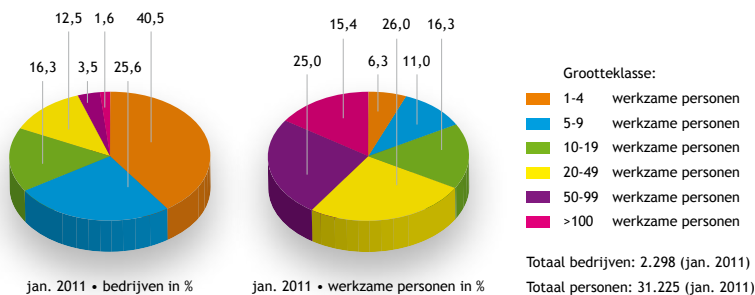

Branche in cijfers

Aantal bedrijven en personen grafimediabranche

De grafimediabranche bestaat voor een groot deel uit kleine en middelgrote bedrijven. Bijna tweederde van de bedrijven telt minder dan 10 personen en slechts 37 bedrijven hebben meer dan 100 mensen. Het gemiddelde over alle bedrijven ligt op 14 personen. Deze gemiddelde bedrijfsgrootte daalde de afgelopen 10 jaar vanwege de sterk krimpende werkgelegenheid binnen de branche. Vooral de grote

bedrijven nemen in omvang af. Alhoewel er weinig grote bedrijven zijn, werken daar wel veel mensen. Bij de 37 bedrijven met meer dan 100 personen, voornamelijk drukkerijen, werken zo'n 4.818 mensen. De meeste werkgelegenheid zit echter bij het middelgrote bedrijf dat tussen de 20 en 100 medewerkers heeft. Daar werken ongeveer 15.935 mensen, 51% van het totaal.

Bron: KVGO

jan. 2011 • bedrijven in %

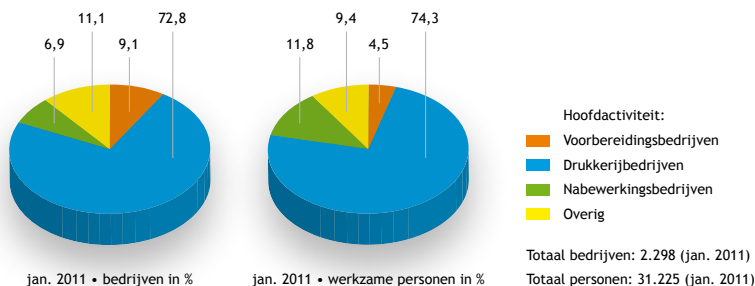
jan. 2011 • werkzame personen in %

Bedrijven en personen naar hoofdactiviteit bedrijf

Een andere manier om bedrijven in te delen is naar hun grafische hoofdactiviteit. De hoofdactiviteit heeft te maken met specialisatie in een bepaalde fase in het grafische productieproces: voorbereidende werkzaamheden (prepress), drukken en grafisch nabewerken.

210 Bedrijven zijn gespecialiseerd in voorbereidende werkzaamheden en hier werken 1.409 personen. 159 Bedrijven hebben zich toegelegd

op de grafische nabewerking en hebben in totaal 2.936 personen in dienst. Verreweg de grootste groep bedrijven (1.673) heeft als hoofdactiviteit drukken. Driekwart van hen voert ook de bijbehorende grafische voorbereidings- en nabewerkingswerkzaamheden zelf uit. In totaal werken 23.209 mensen in een drukkerij. Daarnaast zijn er nog 256 bedrijven met andere grafische activiteiten. Daar werken 2.936 mensen.

Bron: KVGO

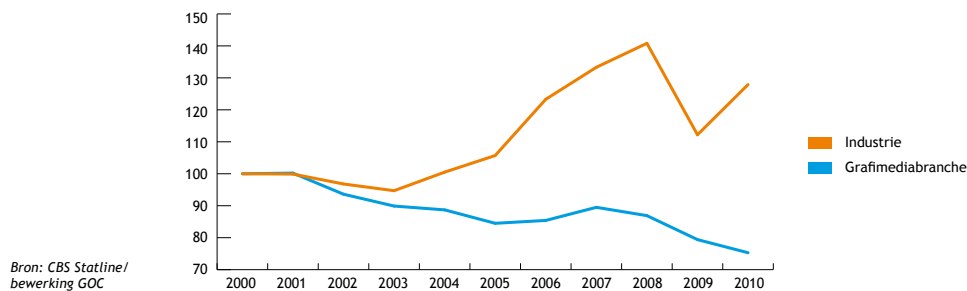
jan. 2011 • bedrijven in %

jan. 2011 • werkzame personen in %

Ontwikkeling van de omzet in de industrie en grafmediabranche

In de tweede helft van de jaren 90 hield de omzontwikkeling van de grafmediabranche gelijke tred met die van de totale industrie en was zelfs iets beter dan voor de gehele Nederlandse economie. Echter sinds de economische teruggang vanaf 2002 doet de grafmediabranche het een stuk slechter dan de totale industrie en het totale

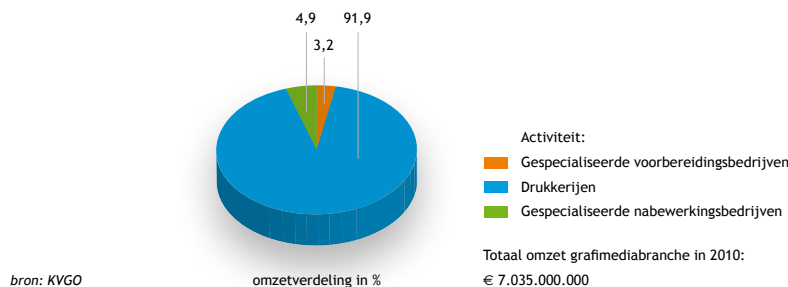
bedrijfsleven. Hieruit blijkt dat de grafische bedrijven sterk reageren op de ontwikkelingen in de economie. Slechts in de jaren 2006 en 2007 herstelt de grafmediabranche zich enigszins, maar vanaf 2008 slaat de crisis hard toe.

Verdeling van de omzet naar hoofdactiviteit bedrijf

De drukkerijen produceerden in 2010 een omzet van 6.463 miljard euro aan drukwerk, dat is 92% van de totale omzet in de branche. Gespecialiseerde voorbereidingsbedrijven produceerden samen een omzet van 225 miljoen euro (3,2%) en gespecialiseerde grafische

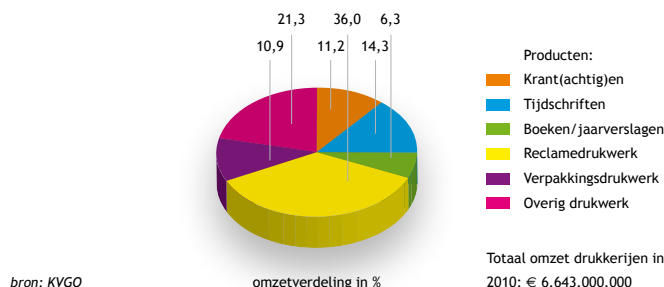
nabewerkingsbedrijven 347 miljoen euro (4,9%). De totale omzet in de branche was in 2010 ruim 7 miljard euro. Bij alle bedrijven daalde de omzet in 2010 ten gevolge van de economische recessie.

Verdeling van de omzet in drukkerijen naar soort product

De gespecialiseerde voorbereidingsbedrijven leveren een breed scala aan producten, waaronder ook digitale bestanden. Deze digitale bestanden dienen niet alleen als basis voor drukwerk, maar ook voor andere media. Door deze verwevenheid van technieken is het niet goed mogelijk een uitsplitsing van de omzet naar productgroepen te maken. Bij drukkerijen en nabewerkingsbedrijven kan dit wel. Reclamedrukwerk vormt 36% van de totale omzet in drukwerk. Daarom is de branche zo gevoelig voor de economische conjunctuur. In economisch slechte

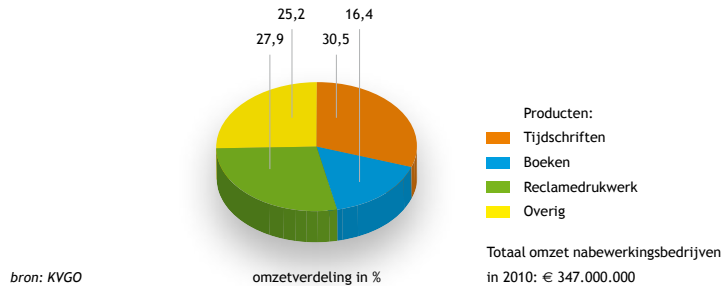
tijden worden reclamebudgetten ingekrompen en dit heeft direct grote gevolgen voor de omzet van grafische bedrijven. In mindere mate geldt dit ook voor de omzet van kranten en tijdschriften. De omzet in boeken en jaarverslagen is minder gevoelig voor economische schommelingen. Boeken en tijdschriften gedragen zich zeer stabiel qua omzetontwikkeling. Ook andere mediavormen als internet en dvd blijken sterk gevoelig te zijn voor de economische conjunctuur.

Verdeling van de omzet in grafische nabewerkingsbedrijven naar soort product

Opdrachtgevers kiezen steeds meer voor een gespecialiseerde marktbenadering bij de communicatie met hun klanten en combineren daarbij meerdere mediavormen (crossmedia). Dit leidt tot een grotere diversiteit in opdrachten voor grafische bedrijven. Daarbij laten veel opdrachtgevers ook graag de adressering en postverzending over aan

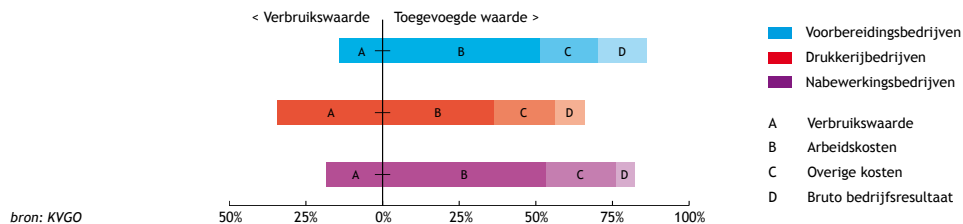
specialisten. Grafische nabewerkingsbedrijven spelen hier op in door kleine orders met speciale bindtechnieken snel te kunnen verwerken. Indien nodig kunnen deze bedrijven zelfs de database van de opdrachtgever geschikt maken voor de toepassing van gepersonaliseerd drukwerk en moderne marketingtechnieken.

De opbouw van de omzet bij verschillende soorten bedrijven

Grafische bedrijven kopen materialen in om producten te kunnen maken. De kosten van deze ingekochte materialen worden in economische termen verbruikswaarde genoemd. Daarnaast betalen bedrijven arbeidskosten, maken zij overige kosten en zij willen er iets op verdienen (bruto bedrijfsresultaat). Voor de verschillende bedrijven en voor de gehele branche is de verdeling van deze kosten

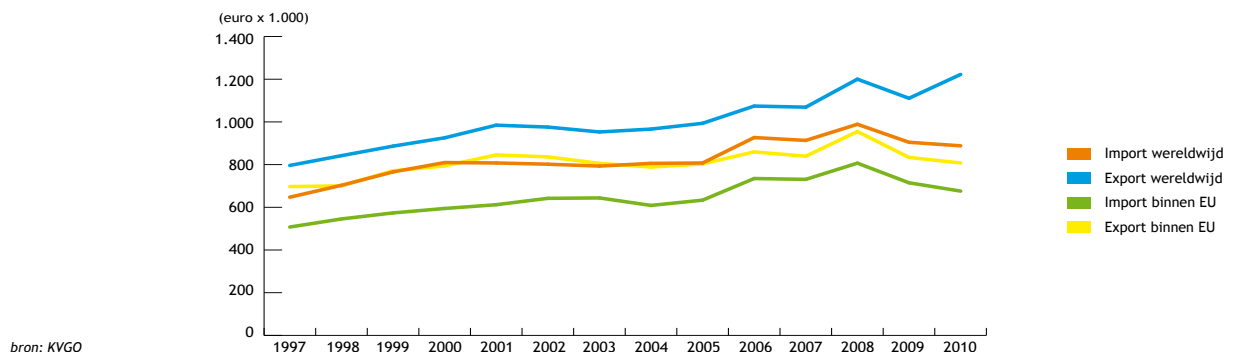
in kaart gebracht. Drukkerijen hebben duidelijk meer verbruikswaarde in hun omzet dan grafische voorbereidings- en nabewerkingsbedrijven. De omzet van grafische voorbereidings- en nabewerkingsbedrijven bestaat daarentegen voor een groter deel uit arbeidskosten. Het bruto bedrijfsresultaat is het laagst bij nabewerkingsbedrijven en het hoogst bij voorbereidingsbedrijven.

Im- en export van grafische producten

In de afgelopen 12 jaar is de export van in Nederland geproduceerde grafische producten naar het buitenland zo'n 15% tot 21% hoger geweest dan de import van grafische producten die in het buitenland zijn geproduceerd. Het blijkt dat steeds meer import en export van grafische producten plaatsvindt met landen buiten de Europese Unie.

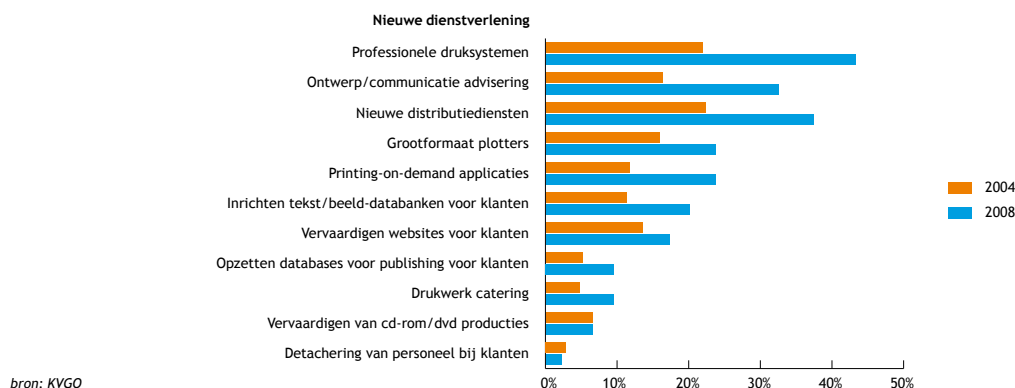
De afgelopen jaren ontliet de groei in im- en export elkaar niet veel. Uit de jaarlijkse mutaties in im- en export blijkt dat toevalligheden (bijv. aflopen van een contract) een belangrijke rol kunnen spelen. In 2009 valt zowel de import als de export van grafische producten sterk terug. In 2010 groeit de export wereldwijd, maar niet binnen Europa.

Innovaties in nieuwe diensten bij grafmediabedrijven

De verspreiding van nieuwe technieken en dienstverlening is een graadmeter van de innovatie binnen een bedrijfstak. De snelst groeiende innovatie in de grafmediabranche is de toepassing van professionele druksystemen naast vertrouwde druktechnieken als

offset. Grafische bedrijven bieden steeds meer een breed scala aan crossmediatechnieken aan en adviseren hun klanten over de mogelijkheden daarvan.

Verdeling van de grafische omzet naar opdrachtgevers

Ruim een vijfde deel van de omzet binnen de grafmediabranche komt rechtstreeks van industriële bedrijven, 13% komt via de reclamebranche. Grafische bedrijven besteden ook vaak een deel van het

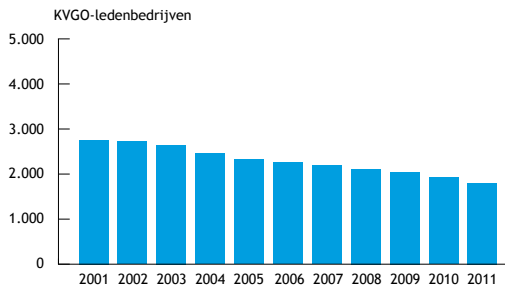
werk uit aan gespecialiseerde bedrijven. Dat is bijvoorbeeld het geval bij de nabewerking van drukwerk tot een eindproduct. Dan is de opdrachtgever de grafische industrie zelf.

Opdrachtgevers	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Uitgeverijen	9,8%	8,6%	8,9%	9,2%	10,5%	9,1%
Reclame- / ontwerp bureaus	13,7%	12,7%	13,2%	14,9%	13,3%	13,1%
Grafische industrie	15,0%	16,3%	18,7%	14,4%	14,3%	18,7%
Overige industriële bedrijven	24,7%	26,9%	23,3%	22,6%	21,5%	19,3%
Groot- en detailhandel	9,4%	10,2%	9,6%	8,9%	10,7%	10,0%
Banken / verzekeraars, zakelijke dienstverlening	7,0%	6,9%	7,8%	7,5%	9,1%	9,4%
Overheid, medische en maatschappelijke dienstverlening	9,1%	9,0%	9,6%	10,1%	9,9%	10,4%
Particulieren	3,3%	3,3%	2,8%	3,1%	3,9%	3,1%
Overige	8,0%	6,0%	6,0%	9,4%	6,9%	6,9%
Totaal	100,0%	99,9%	99,9%	100,1%	100,1%	100,0%

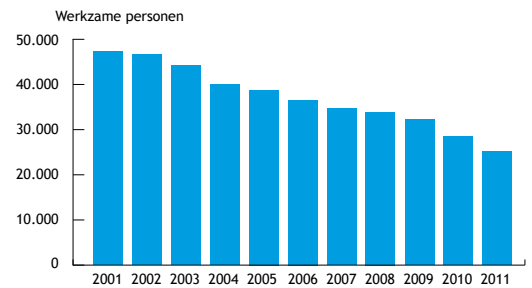
bron: KVGGO

Kerngegevens KVG0-leden

Ontwikkeling KVG0-ledenbedrijven en werkzame personen

	2010	2011
Vorbereidingsbedrijven	170	165
Drukkerijbedrijven	1.403	1.315
Afwerkingsbedrijven	139	125
Overige bedrijven	217	201
Totaal	1.929	1.806

	2010	2011
Vorbereidingsbedrijven	1.276	1.137
Drukkerijbedrijven	21.100	18.726
Afwerkingsbedrijven	3.284	2.962
Overige bedrijven	2.867	2.369
Totaal	28.527	25.194

bron: KVG0

KVG0-ledenbedrijven en werkzame personen per provincie

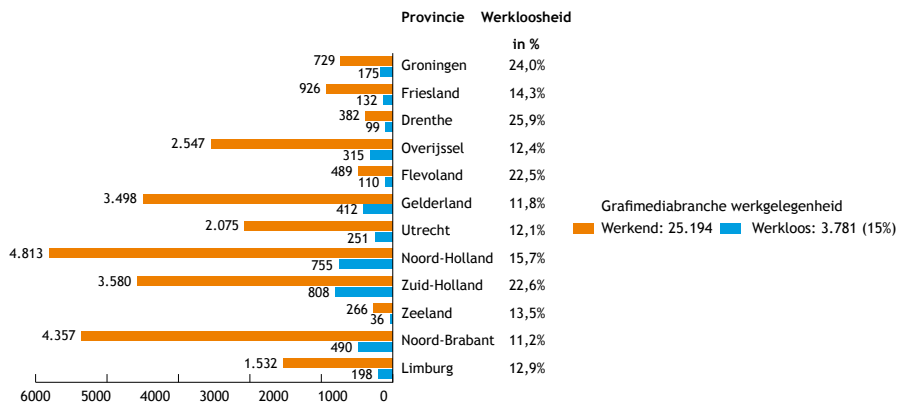
bron: KVG0

Arbeidsmarkt in cijfers

Werkgelegenheid en werkloosheid grafisch-technisch personeel

De economische recessie in 2009 heeft ook voor de grafmediabranche grote gevolgen. In 2010 registreert het UWV 3.746 volledig werklozen op een grafisch-technisch beroep. Dat is ruim 13% van de grafisch-technische werkgelegenheid. In onderstaande grafiek is te zien in

welke provincies het hoogste aantal werkloze grafici staan ingeschreven en in welke provincies het percentage van de grafisch-technische werkloosheid het hoogste is.

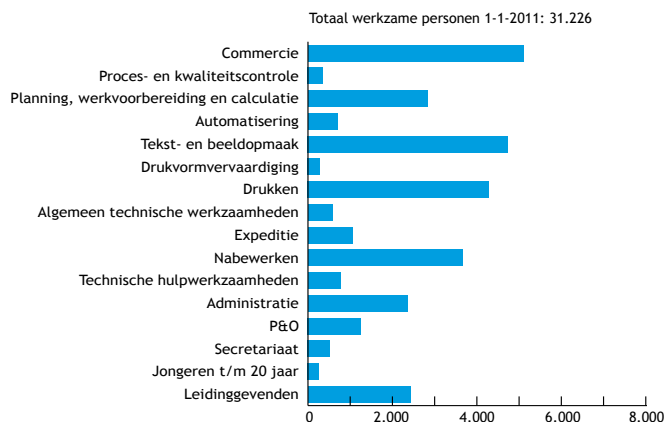

bron: Tellingen UWV-Sonar ultimo 2010

Werkgelegenheid grafmediabranche naar beroepsgroep

Er zijn vier grote beroepsgroepen binnen de grafmediabranche aanwezig, die de basis vormen van de grafische bedrijvigheid. Commercieel personeel, tekst- en beeldopmakers (dtp'ers), drukkers en nabewerkers. Tellen we alle mensen bij elkaar die in de nabewerking

werkzaam zijn, inclusief expeditie en technische hulpwerkzaamheden, dan vormen zij zelfs de grootste beroepsgroep. De meeste nabewerkers werken in een nabewerkingsafdeling van een drukkerij en niet bij een gespecialiseerd nabewerkingsbedrijf.

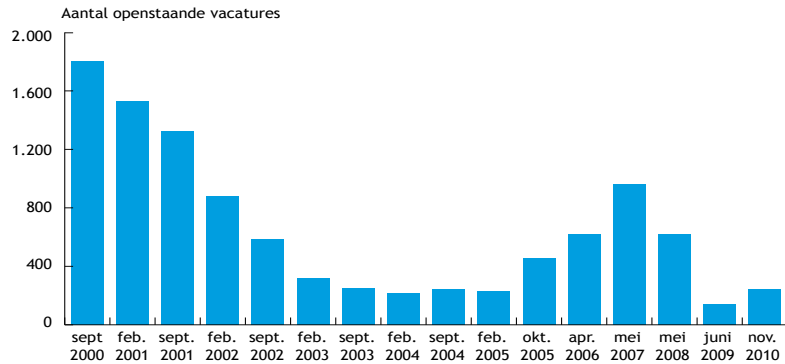

bron: GOC

Aantal openstaande vacatures grafmediabranche

Het aantal vacatures binnen de grafmediabranche is ten gevolge van de economische crisis fors gedaald. De vraag naar personeel ligt in

2009 en 2010 op een absoluut dieptepunt. Van een herstel van de arbeidsmarkt is medio 2010 nog weinig te merken.

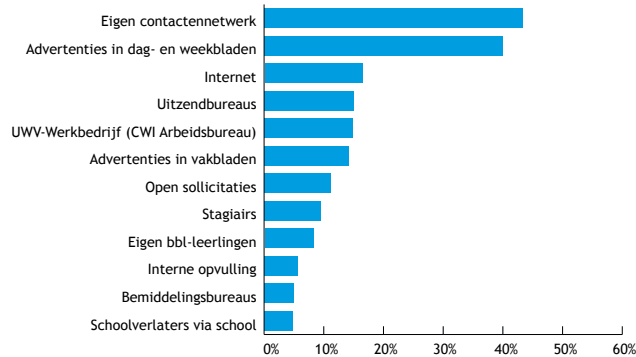

bron: GOC

Kanalen van personeelswerving

Bedrijven werven hun personeel langs een of meerdere kanalen. Binnen de grafmediabranche maakt 43% van de bedrijven gebruik van het eigen contactennetwerk om naar nieuw personeel te zoeken en werft 40% van de bedrijven hun personeel via advertenties in kranten en bladen. Het aantal bedrijven dat gebruik maakt van vacaturesites

op internet is nog bescheiden (16%), maar groeit wel. Werknemers die zoeken naar een baan weten daarmee dat als ze dit alleen via vacaturesites doen, ze ruim vier van de vijf bedrijven die vacatures hebben niet ontdekken.

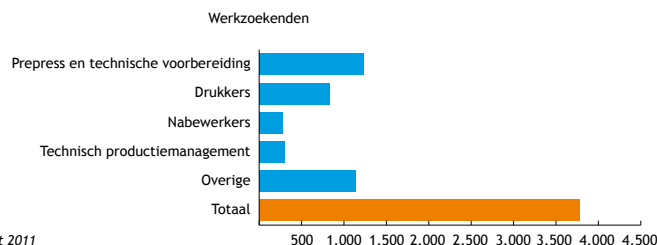

bron: GOC

Grafisch-technisch werkzoekenden naar beroep

Het UWV registreerde eind maart 2011 zo'n 4.257 personen met een grafisch-technisch beroep die volledig (3.732) of gedeeltelijk (525) werkloos zijn en op zoek zijn naar een baan. De grafici die gedeeltelijk werkloos zijn, werken in een kleine deeltijdbaan, maar zijn dus op zoek

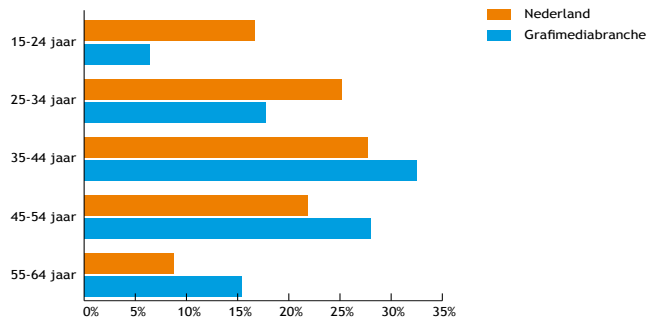
naar een voltijd baan. Daardoor is het aantal werkzoekenden volgens registratie van het UWV groter dan het aantal geregistreerde werklozen in een branche. De meeste werkzoekenden hebben een beroep in de prepress.

Bron: Tellingen UWV-Sonar ultimo maart 2011

Leeftijdsklasse beroepsbevolking Nederland en grafmediabranche

In de grafmediabranche werken ten opzichte van de Nederlandse bevolking minder jongeren tot 25 jaar en meer ouderen boven de 50 jaar.

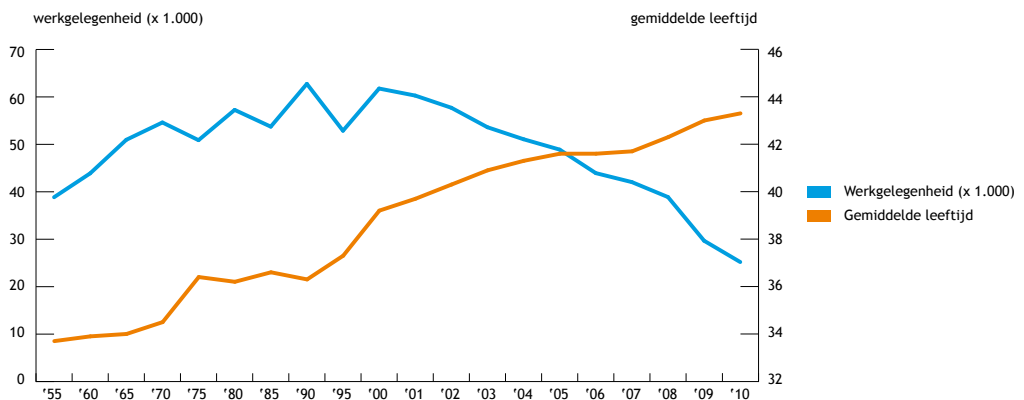

bron: CBS en GBF

Gemiddelde leeftijd en werkgelegenheid

De gemiddelde leeftijd binnen de branche is eind 2010 ruim 43 jaar: dus de helft van alle werknemers is 43 jaar of ouder. Opvallend is dat als de werkgelegenheid afneemt, de gemiddelde leeftijd flink

toeneemt. Dat komt omdat bij een dalende werkgelegenheid veel minder jongeren de bedrijven instromen.

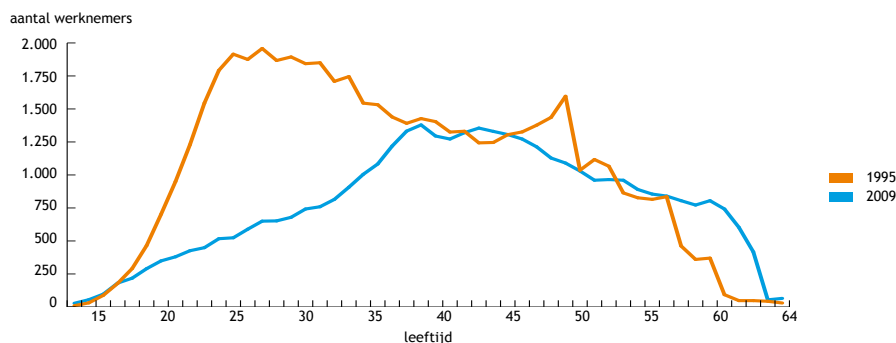

bron: GBF

Leeftijdsopbouw werknemers grafmediabranche

Uit de grafiek blijkt dat een grote groep werknemers over een aantal jaren met pensioen gaat. Voor een belangrijk deel moeten deze werknemers worden vervangen. Doordat langer wordt doorgewerkt, is

de sterke toename van de vervangingsvraag naar een later tijdstip verschoven. Het steeds langer moeten doorwerken betekent, dat ook de gemiddelde leeftijd binnen de branche verder toeneemt.

bron: GBF

Beroepsopleiding in cijfers

Leerlingen 2009-2010 vmbo Grafische Techniek

Plaats	School	Leerjaar 3	Leerjaar 4	Totaal
Amsterdam	Sgm Graf Lyc A'dam	85	83	168
Nijmegen	Canisius College	24	24	48
Utrecht	Centraal College	88	85	173
Leiden	Da Vinci College	19	24	43
Laren Nh	Gooise Scholenfederatie	49	41	90
Rotterdam	Grafisch Lyceum R'dam	110	80	190
Den Haag	Johan de Witt Scholengroep	105	46	151
Haarlem	LJC 2 Grafimedia	63	53	116
Roosendaal	OMO scholengroep Tongerlo	18	15	33
Enschede	Opb sgm t Stedelijk Lyceum	15	23	38
Arnhem	Scholengr. Gelders Mozaiek	11	24	35
Zwolle	Sgm van de Capellen	10	15	25
Eindhoven	SintLucas - De Eindhovense school	103	101	204
Zutphen	Stedelijk Daltoncollege	35	21	56
Roermond	Stedelijk Lyceum	46	26	72
Alkmaar	Willem Blaeu Opb sgm	23	19	42
Groningen	Zernike College	23	26	49
Totaal		827	706	1.533

bron: Cfi/DUO

Leerlingen en leerbedrijven creatieve mbo-opleidingen

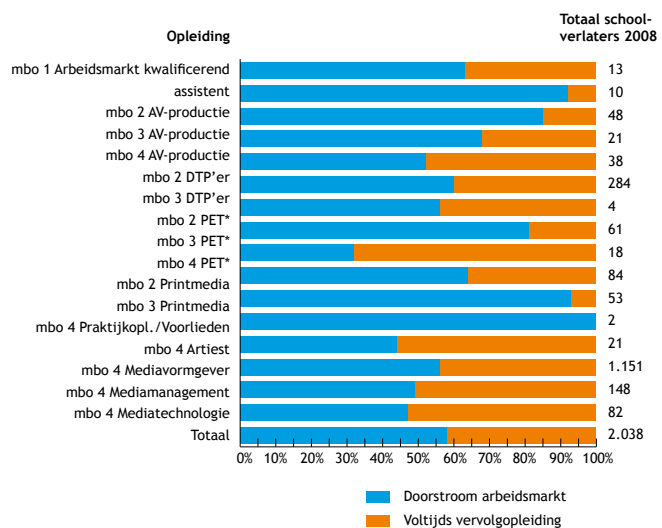
In het studiejaar 2009-2010 hadden 1.533 vmbo-leerlingen gekozen voor de sector grafische techniek en volgen 20.686 leerlingen een mbo-beroepsopleiding voor de creatieve industrie. Een deel van de opleiding vindt plaats in een door het GOC geaccrediteerd (goedgekeurd) leerbedrijf. In de tabel staat per opleiding het aantal leerlingen, de beschikbare leerbedrijven en een getal voor de gemiddelde stagedruk per jaar op deze leerbedrijven.

Opleiding	Mbo-niveau	Leerlingen 2009-2010	Leerbedrijven aug. 2010	Gem. stagedruk per leerbedrijf
Artiest	4	2.582	359	3,6
AV-productie	4	2.006	1153	0,9
Gaming	4	900	146	3,1
Mediamanagement	4	723	949	0,4
Mediatechnologie	4	766	1194	0,3
Mediavormgever	4	9.827	4170	1,2
Podium- en evenemententechniek	4	700	455	0,8
Printmediatechnologie	4	27	33	0,4
AV-productie	3	738	871	0,6
Dtp'er	3	1.053	2042	0,3
Podium- en evenemententechniek	3	422	574	0,5
Printmedia	3	88	959	0,1
AV-productie	2	194	86	1,1
Dtp'er	2	275	866	0,2
Podium- en evenemententechniek	2	150	196	0,4
Printmedia	2	223	996	0,1
Assistent	1	12	148	0,1
Totaal mbo		20.686	7.247	
- waarvan in buitenland			41	
Vmbo voorbereiden			77	
Vmbo drukken			117	
Vmbo nabewerken			107	
Totaal vmbo		1.533		

Bron: Cfi/DUO en GOC

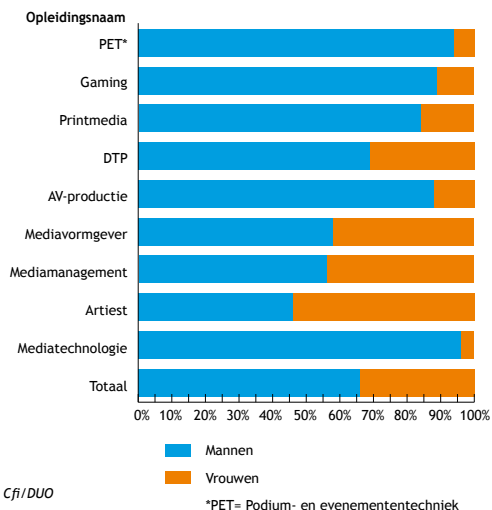
Doorstroom schoolverlaters creatieve mbo-opleidingen

Mbo-leerlingen die opgeleid worden voor grafische beroepen als drukker en nabewerker stromen bijna allemaal direct door naar een baan binnen de graficmediabranche. Schoolverlaters in vormgeving en nieuwe media-beroepen gaan vaker direct door naar een voltijds hbo-opleiding.

bron: GOC Schoolverlatersonderzoek

Leerlingen creatieve mbo-opleidingen naar geslacht

bron: Cfi/DUO

Leerlingen 2009-2010 creatieve mbo-opleidingen per school

kwalificatie	Artiest	AV	DTP	Vorm- geven	Media manag.	Media techn.	Print	Gaming	Podium techn.
CIBAP		28	33	430					
Grafisch Lyc. R'dam		340	248	1.898	272	265	127	66	340
Grafisch Lyc. Utrecht			327	1.202	166	56	49	162	
ID College	133								
Landstede		82	51	175					
Mediacollege A'dam	75	145	112	1.279	121	77	39	187	100
St Lucas/ De Eindhovense		85	86	1123	74	60	29	109	141
ROC									
- Albeda College	240			29					34
- Alfa College			4	215				84	
- Arcus College	52	58							58
- ASA	206	106		54		50			53
- AVENTUS	24			140					
- Da Vinci College				216					
- Deltion College	124	134	70	536	21	20	60	43	84
- Drenthe College				97					
- Eindhoven	100								
- Flevoland	52			235					7
- Friese Poort		262	94	236	2	27	1	55	52
- Friesland College	253	35		270		13		44	88
- Koning Willem I	47	264		142					
- Leiden						65			
- Midden Nederland	140	269		269					
- Nijmegen eo	81			204					
- Noorderpoortcol.	265	61		78				136	49
- Nova College	27					24			
- Onderwijsgr. A12		390		32					40
- Rijn IJssel	201	222	211	127			33		26
- Tilburg	95	111				55			
- van Amsterdam	319	173	26	183	67	5			80
- van Twente	30	111	59	308					57
- West-Brabant		62		261		31		14	63
- Westerschelde			7	18					
- Zadkine	118								
- Zeeland				70		18			

bron: Cfi / DUO

Leerbedrijven creatieve industrie naar hoofdactiviteit

Aan een goed leerbedrijf worden voorwaarden gesteld. Wanneer bedrijven aan deze voorwaarden voldoen, dan worden ze door GOC erkend (geaccrediteerd). Het aantal erkende leerbedrijven groeit nog steeds fors. De leerlingen krijgen in deze bedrijven een goede beroepsopleiding. De erkende leerbedrijven zijn via de website www.goc.nl/registerleerbedrijven te vinden.

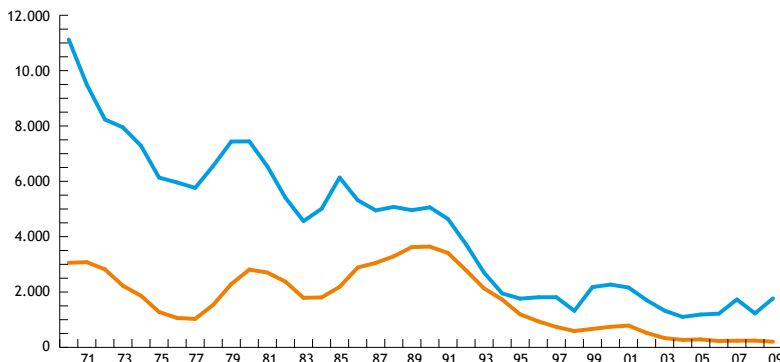
Hoofdactiviteit	leerbedrijven 2010
Prepressbedrijf	68
Drukkerij	888
Nabewerkingsbedrijf	73
Verpakkingsbedrijf	7
Overig Grafisch	330
Uitgeverij	167
Reclamebureau	1.659
Signbedrijf	196
Multimediabedrijf	861
Gamingbedrijf	38
Copy/printbedrijf	140
Audiovisueel	745
Artiest/Gezelschap	42
Theater en Podia	613
Onderwijsinstelling	73
Overig niet creatieve industrie	1.107
Onbekend	211
Totaal leerbedrijven	7.247
Mutatie t.o.v. 2009	+1.177

bron: GOC

Samenhang instroom jonge werknemers en beroepsopleiding in bedrijven

De bereidheid van grafische bedrijven om leerlingen een beroepsopleiding te geven, hangt sterk samen met de werkgelegenheidsontwikkeling. Vanaf begin jaren negentig loopt de instroom van nieuwe (jonge) medewerkers in de graficamediabranche sterk terug. Dat is te zien in het aandeel dat jongeren uitmaken in de totale werkgelegenheid in de branche. De opleiding binnen bedrijven (BBL: beroepsbegeleidende leerweg) vertoont een overeenkomstig beeld. Net als in de jaren tachtig het geval was, wil de overheid bedrijven stimuleren meer jongeren een leerwerkplek aan te bieden.

■ werknemers 14 t/m 21 jaar
■ leerlingen (leerlingwezen/BBL)

bron: GBF en GOC

Voorbehoud

Deze uitgave is gemaakt op basis van de cijfers die april 2011 tot onze beschikking stonden. De redactie is niet verantwoordelijk voor de juistheid van gegevens die door derden werden verstrekt en is niet aansprakelijk voor de gevolgen voortvloeiend uit onvolledige of foutieve informatie. Aan de redactionele inhoud kunnen geen rechten worden ontleend. Niets uit deze uitgave mag zonder (schriftelijke) toestemming van de uitgever worden veeveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt.

© mei 2011, A&O Fonds Grafimedia en GOC